

WŁADYSŁAW ŁYDKA

CZŁOWIEK A ODKUPIENIE

Treść: I. Podstawy nauczania Jana Pawła II; II. Cechy charakteryzujące dzieło Odkupienia w relacji do człowieka; III. Wnioski.

Temat tego opracowania został sformułowany tak szeroko, bo chodzić tu będzie o ukazanie wzajemnych relacji między dziełem Odkupienia a człowiekiem i całą jego działalnością, a więc nie tylko o przedstawienie wpływu Odkupienia na sytuację egzystencjalną i możliwości działania człowieka, ale też o zwrócenie uwagi na rolę działalności ludzkiej i jej warunkowań zarówno w samym dziele Odkupienia jak i w sposobie jego rozumienia. Przedstawiając związki między Odkupieniem a konkretnym życiem i działalnością człowieka opracowanie niniejsze rzuci też jakieś światło na problem związków między Odkupieniem a kulturą. Kultura jest bowiem nieodłączna od życia i działalności każdego człowieka. Człowiek każdy jak przypomniał papież Jan Paweł II, żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze, w której się wyraża i obiektywizuje¹.

Zarówno różne czynniki wpływające na sposób rozumienia i przedstawiania tajemnicy Odkupienia jak i same wielorakie powiązania między dziełem Odkupienia a życiem i działalnością człowieka ukazane tu będą w oparciu o encyklikę *Redemptor hominis*. Stanowi ona bowiem najpełniejszy i najbardziej oficjalny wyraz dotychczasowego nauczania papieża Jana Pawła II i niewątpliwie wytycza w jakiejś mierze kierunek myśli i działalności Kościoła na najbliższą przyszłość. Ukazane zostaną najpierw główne punkty oparcia dla papieskiego sposobu ujęcia związków między człowiekiem a Odkupieniem, następnie istotne cechy charakteryzujące według wywodów encykliki dzieło Odkupienia w relacji do człowieka,

¹ Por., Przemówienie Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II podczas wizyty w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), 2 czerwca 1980 r. n. 7—8.

wreszcie wnioski wynikające z nauczania papieskiego dla współczesnego sposobu wykładania traktatu o Odkupieniu.

I. PODSTAWY NAUCZANIA JANA PAWŁA II

Jako punkty oparcia dla papieskich wywodów o człowieku i odkupieniu trzeba wymienić socjologiczno-pastoralną analizę konkretnej sytuacji współczesnego człowieka jak również obfite korzystanie z natchnionych pism św. Pawła i św. Jana oraz soborowych Konstytucji *Lumen Gentium* i *Gaudium et Spes*, nie tylko, jeżeli chodzi o samą treść nauki o Odkupieniu ale i formę jej ujęcia.

Papież już na wstępie do encykliki przypomina sytuację historyczną, w jakiej dziś Kościół pełni swe zbawcze posłannictwo, głębiej natomiast analizuje współczesną sytuację człowieka odkupionego po przedstawieniu tajemnicy Odkupienia, przywracającej człowiekowi właściwą godność i sens życia, a przed nakreśleniem konkretnych zadań Kościoła wobec odkupionej ludzkości. Papież wykazuje, że współczesny człowiek czuje się coraz bardziej zagrożony mimo podejmowanych prób zabezpieczenia sobie szczęśliwej przyszłości na ziemi. Próby te sprowadza Ojciec św. do postępu materialnego osiąganego zwłaszcza przez rozwój techniki oraz do formułowania i uchwalania różnych deklaracji o prawach człowieka. Tymczasem liczenie tylko na rozwój techniki i dążenie do samego postępu materialnego dały początek cywilizacji konsumpcyjnej, cywilizacji której miernikiem stał się ciągły wzrost dóbr materialnych, w której ostatecznie człowiek poczuł się zagrożony przez wytwory własnej pracy, stał się niewolnikiem produkcji i konsumpcji; dewizą życiową stało się „więcej mieć” a nie „bardziej być”. Przy tym zwróceniu głównej uwagi na gromadzenie bogactw ulega coraz większemu zanieczyszczeniu naturalne środowisko człowieka i pogłębia się coraz bardziej dysproporcja między obszarami luksusu i obszarami głodu. Zawodne też bywa samo liczenie na uchwalone i zaaprobowane przez państwa deklaracje praw człowieka. W wielu państwach mamy bowiem tylko akceptację „litery” tych deklaracji a nie realizację ich „ducha”. Różne systemy totalitarne w imię takich czy innych ideologii ograniczają faktycznie prawa człowieka, zwłaszcza prawa wolności i to także w dziedzinie religijnej². Tak więc współczesne próby budowania szczęśliwej

² Por. encyklika *Redemptor hominis* (RH) 15—17.

przyszłości człowieka w wymiarach czysto doczesnych prowadzą do nowych zagrożeń: do nowej alienacji i do nowego zniewolenia. Oceniając współczesną sytuację ludzkości w świetle Pisma św. pisze Ojciec św., iż olbrzymi postęp w opanowaniu świata przez człowieka ujawnia zarazem wielorakie „poddanie marności”. Świat nowej epoki, zdobywszy nauk i techniki jest równocześnie światem, który „jęczy i wzdycha”, gdyż wciąż „z upragnieniem oczekuje objawienia się synów Bożych”³. Stąd rysuje się w nauczaniu Papieża wielka potrzeba zbawczego posłannictwa Kościoła w świecie współczesnym, potrzeba włączania ludzi w Chrystusowe dzieło zbawcze, ukazania im konieczności Odkupienia dla prawdziwego wyzwolenia człowieka i dla przywrócenia jego działaniu, jego kulturze właściwego sensu i godności.

Samą naukę o człowieku i Odkupieniu rozwija Ojciec św. w oparciu o teksty biblijne, zwłaszcza Pawłowe i Janowe oraz o Konstytucje Soboru Watykańskiego II. Nawiązuje często w encyklice do Janowej Ewangelii miłości, cytując zwłaszcza wielokrotnie tekst, iż „tak Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał...”⁴ oraz stwierdzając, że Słowo Wcielone jest przyczyną stworzenia i że Odkupienie dokonane na krzyżu jest szczytowym punktem ludzkiej historii⁵. Jeszcze częściej cytowane są Listy św. Pawła, m.in. w głębokich i pięknych wywodach o miłości Bożej dokonującej usprawiedliwienia człowieka⁶ i o Odkupieniu w wymiarach kosmicznych, o sprowadzeniu wszystkiego do jedności w Chrystusie⁷. Można powiedzieć, że sam sposób pisania o Odkupieniu człowieka poprzez bardzo osobisty charakter stylu, głębię przemyśleń i zarazem żar serca, ujęcie konkretne, egzystencjalne, skierowanie się niemal bezpośrednio do każdego człowieka z osobną bardzo odbiega od dawniejszych, bardziej oficjalnych, abstrakcyjnych i czysto przedmiotowych, niemal esencjalizujących pouczeń Magisterium Kościoła; przypomina natomiast bardzo charak-

³ Por. RH 8. Papież cytuje tu wypowiedzi św. Pawła z Listu do Rzymian 8, 19—22.

⁴ J 3, 16. Por. m. in. RH 1, 8, 10 i 22. Por. także ks. R. Rogowski, *Chrystus i człowiek. Refleksje nad teologiczną antropologią „Redemptor hominis”*, HD 48 (1979) 169.

⁵ Por. ks. J. Chmiel, *Biblijne podstawy encykliki Jana Pawła II „Redemptor hominis”*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, Kraków 1980, s. 73.

⁶ Por. m. in. RH 9. Por. także ks. R. Rogowski, art. cyt., s. 170.

⁷ Por. ks. J. Chmiel art. cyt., s. 73.

ter Listów Janowych czy Pawłowych, czy w ogóle pierwotnych pism apostołskich⁸.

Papież odwołuje się też często do treści sformułowań obydwu soborowych Konstytucji o Kościele *Lumen Gentium* i *Gaudium et Spes*⁹. Stwierdza, że Sobór na wielu miejscach wypowiedział troskę Kościoła o to, aby życie ludzkie na ziemi uczynić godnym człowieka pod każdym względem, aby czynić je coraz bardziej ludzkim¹⁰. Na uzasadnienie tego przytacza Papież znamienne wypowiedzi z *Gaudium et Spes*, iż człowiek jest „jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał dla niego samego”¹¹. W ślad za nauczaniem Soboru Papież podkreśla także wielokrotnie myśl o zjednoczeniu Chrystusa z człowiekiem. Rozwija przy tym szeroko wymowne stwierdzenie Konstytucji *Gaudium et Spes*, iż „Syn Boży przez Wcielecie swoje zjednoczył się jakoś z każdym człowiekiem”¹². Wykazuje, że z każdym człowiekiem bez wyjątku Chrystus jest w jakiś sposób zjednoczony, nawet gdyby człowiek nie zdawał sobie z tego sprawy. Papież przejmuje więc i rozwija w swoim nauczaniu o Odkupieniu wypracowany na Soborze sposób ujmowania zagadnień teologicznych nie tak, jak one się przedstawiają same w sobie, w swej istocie, ale pod kątem ich zbawczej funkcji, ich znaczenia dla każdego człowieka, ich wpływu na ludzkie życie i działanie, na całą ludzką kulturę.

II. CECHY CHARAKTERYZUJĄCE DZIEŁO ODKUPIENIA W RELACJI DO CZŁOWIEKA

Po głębszym przeanalizowaniu nauki o człowieku i Odkupieniu przedstawionej w encyklice *Redemptor Hominis* możemy chyba powiedzieć, iż Odkupienie w ujęciu Papieża jest dziełem miłości Boskiej i ludzkiej, wpisany w konkretną historię i obejmującym całą egzystencję człowieka.

Bardzo wyraźnie i wszechstronnie Papież ukazuje Odku-

⁸ Por. tamże, s. 72.

⁹ Pierwszą Konstytucję cytuje 17 a drugą 16 razy.

¹⁰ Papież odwołuje się do KDK 91 i 38. Por. RH 13.

¹¹ KDK 24. Por. RH 13. Por. także ks. S. Grzybek, *Kerygmaticzne wartości encykliki Jana Pawła II „Redemptor hominis”*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, s. 67; ks. M. Jaworski, *Antropologia dla Boga*, tamże, s. 13; ks. R. Rogowski, art. cyt., s. 170—171.

¹² KDK 22. Por. RH 13. Por. także ks. R. Rogowski, art. cyt., s. 172.

pienie jako dzieło miłości. Wydaje się przy tym łączyć w jednej harmonijnej syntezie wschodnią i zachodnią koncepcję Odkupienia odstępując wyraźnie od prawniczo-społecznego ujmowania Odkupienia, które uzyskało klasyczną postać w anzelmiańskiej teorii zadośćuczynienia zastępczego. Przedstawia Odkupienie jako inicjatywę Bożą, udzielanie bezcennego daru przebaczenia i przebóstwienia i jako współpracę człowieka z łaską Bożą prowadzącą do pełnej humanizacji, albo też jako działanie Ojcowskiej i przebaczącej miłości Bożej, która obdarza człowieka na nowo łaską synostwa Bożego i jako wyraz żywej, ofiarnej miłości ludzkiej, która nadaje całemu życiu człowieka ostateczną godność i sens. Papież podkreśla, że dzieło Odkupienia jest wyrazem i owocem miłości jako postawy i działania, które są czymś najbardziej właściwym dla każdej osoby i które stwarzają prawdziwą wspólnotową więź między osobami. Z jednej strony objawia się tu ojcowska miłość Boga, dążąca do obdarowania człowieka łaską dziecięstwa Bożego, a z drugiej pełna zaangażowania miłość ludzka będąca odpowiedzią na miłość Bożą i nadająca całemu życiu ludzkiemu ostateczną godność i sens¹³. Miłość boska i ludzka znalazły konkretny osobowy wyraz w Chrystusie Odkupicielu. W Nim ujawniły się najpełniej i najskuteczniej z jednej strony zbawcze działanie Boga wobec wszystkich ludzi, a z drugiej najwyższy ideał zbawionego człowieka. W ten sposób, według wywodów Papieża, sama tajemnica Chrystusa okazuje się najlepszym uzasadnieniem i zabezpieczeniem ludzkiej godności, wolności i rozwoju.

Papież przedstawia następnie tajemnicę Odkupienia jako dzieło historyczne¹⁴. Ukazuje wielki dramat Odkupienia ludzkości, jako bogate, ujawnione i realizowane przez wieki w wydarzeniach historycznych dzieło Ojcowskiej miłości Boga wobec ludzi. Miłość wyraziła się zaraz przy stworzeniu przez obdarowanie człowieka łaską dziecięstwa Bożego, była następnie odrzucona przez złamanie pierwszego przymierza w raju oraz dalszych przymierzy znanych z historii Starego Testamentu i dopiero została na nowo zaakceptowana w imieniu

¹³ Por. m. in. ks. W. Hryniewicz, *Obcować z głębią Odkupienia. Z rozważań nad soteriologią encykliki Redemptor hominis*, Znak 31 (1979) 1255; ks. A. Zuberbier, *Pierwsza encyklika Jana Pawła II*, AK 94 (1980) 33.

¹⁴ Por. m. in. ks. M. Jaworski, art. cyt., s. 135; o. C. Niezgodą, *Refleksje nad „starym” i „nowym” w encyklice „Redemptor hominis”*, HD 49 (1980) 7.

ludzkości w ludzkim sercu Syna Bożego, bezgranicznie poddanym Woli Ojca w tajemnicy Krzyża¹⁵. Całe dzieło Odkupienia jest stopniową realizacją boskich planów zbawienia ludzkości poprzez całą historię, od stworzenia i pierwotnego upadku aż do odnowy dokonywanej w Chrystusie, jest zapowiadaną w Starym Testamencie i zrealizowaną w Chrystusie odnową stworzenia, przywróceniem właściwej mu dobroci naruszonej przez nieład grzechu, zwłaszcza zaś przywróceniem w samym człowieku godności obrazu Bożego zdeprawowanej przez grzech¹⁶. Przełamanie grzesznego stanu człowieka, jego słabości i moralnej nędzy dokonało się przez Wcielenie i ofiarę Syna Bożego. Ojciec św. przypomina, że „Chrystus, nowy Adam (...) objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi”, potwierdza go i ukazuje mu właściwą godność¹⁷. Chrystus jako wcielony Syn Boży, żyjący w określonym miejscu i czasie, wśród określonego narodu i jego kultury jest przyczyną i źródłem zbawienia każdego człowieka, a zarazem egzystencjalnym i osobowym wzorcem wszelkiej realizacji odnowionego człowieczeństwa. Podkreślane są przy tym przez Papieża nie tylko samo Wcielenie i ofiara Krzyża, ale całe życie Chrystusa. Mówiąc o zjednoczeniu się Chrystusa z każdym człowiekiem przez Wcielenie, stwierdza Ojciec św. w ślad za Konstytucją *Gaudium et Spes*, że Wcielony Syn Boży ludzkimi rękami pracował, ludzkim myślał umysłem, ludzką działał wolą, ludzkim sercem kochał, urodzony z Maryi Dziewicy, stał się prawdziwie jednym z nas, we wszystkim do nas podobny oprócz grzechu¹⁸. Całe życie Chrystusa i każde Jego słowo przemawia do wielu ludzi, nawet niewierzących. Przemawia — jak pisze Papież — nie tylko bóstwo Chrystusa ale i Jego człowieczeństwo, Jego wierność prawdzie, Jego miłość wszystkich ogarniająca i wreszcie Jego śmierć na krzyżu, zdu-

¹⁵ Por. RH 9. Por. także ks. W. Łydka, *Nauka o Odkupieniu w encyklice „Redemptor hominis”*, KPD 45 (1979) 283—284; ks. Cz. Rychlicki, *Człowiek współczesny wobec tajemnicy Odkupienia*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, s. 147—148; S. Włodarczyk, *Odkupiciel człowieka Jezus Chrystus ośrodkiem wszechświata i historii*, tamże, s. 120—121.

¹⁶ Por. RH 8. Por. także ks. W. Łydka, art. cyt., s. 282—283; bp B. Sikorski, *Odkupienie jako nowe stworzenie*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, s. 106—109.

¹⁷ Por. RH 8 i 10. Por. także ks. M. Jaworski, art. cyt., s. 131—134.

¹⁸ RH 8. Por. KDK 22.

miewająca głębia cierpienia i oddania¹⁹. Tak więc tajemnica Odkupienia człowieka jawi się w nauczaniu Papieża nie w formie czysto abstrakcyjnej prawdy, ale jako wydarzenie dokonujące się w konkretnej historii, zwłaszcza poprzez konkretne życie i działanie Jezusa Chrystusa; wartość zbawczą dla człowieka, wartość przyczyny i wzoru dla odnowy życia ludzkiego ma przy tym całe życie Chrystusa, wszystkie Jego czyny i słowa, zachowania i postawy w najrozmaitszych sytuacjach i uwarunkowaniach, a nie tylko Tajemnica Wcielenia i kulminacyjne wydarzenia Męki i zmartwychwstania²⁰.

Tajemnica Odkupienia przedstawiona jest wreszcie przez Papieża jako dzieło dotyczące całej ludzkości i wszelkich wymiarów ludzkiej egzystencji. Ojciec św. podkreśla bardzo stanowczo, że Syn Boży już przez Wcielenie zjednoczył się w jakiś sposób z każdym człowiekiem bez żadnych wyjątków²¹. Stąd też każdy człowiek jest objęty tajemnicą Chrystusowego Odkupienia. Każdy człowiek był od początku chciany przez Boga dla niego samego²². Każdy jest niejako imiennie powoływany przez Boga, jest stworzony jako obraz Boży i stąd ma nieprzemijalną godność i niezbywalne prawa. W świetle tajemnicy Odkupienia nie ma więc ludzi czy sytuacji bardziej lub mniej ważnych czy uprzywilejowanych.

Papież wyjaśnia dalej, że Odkupienie dotyczy zawsze człowieka konkretnego, branego w jego niepowtarzalnej sytuacji egzystencjalnej, w konkretnych warunkach społeczno-historycznych. Nie chodzi tu więc o ludzkość wogóle, ale o każdego człowieka z osobna i to branego nie w oderwaniu od jego społeczno-historycznych uwarunkowań, ale w konkretnym *hic et nunc*. Przypomina wreszcie Ojciec św., że Odkupienie obejmuje każdego człowieka w jego całości, w strukturze duchowej i cielesnej, w życiu jednostkowym i społecznym, na płaszczyźnie natury i nadnatury, w działalności religijnej i świeckiej, w doczesności i w wieczności. W ten sposób odkupienie człowieka jest także jego autentycznym humanizowaniem. Udzielany dzięki Odkupieniu dar przebóstwienia, udziału w życiu Bożym postuluje dobrowolną odpo-

¹⁹ Por. RH 7.

²⁰ Por. Bp A. Nossol, *Chrytologia encykliki „Redemptor hominis”*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, s. 97—103.

²¹ Por. RH 13. Por. także KDK 22.

²² Por. RH 13. Por. także ks. W. Łydka, art. cyt., s. 288; ks. S. Nowak, *Duchowość Odkupienia środkiem odnowy Kościoła według encykliki „Redemptor hominis”*, W: *Redemptor hominis. Tekst i komentarz*, s. 167—168; ks. A. Zuberbier, art. cyt., s. 37.

wiedź człowieka i tę odpowiedź umożliwia, uzdalniając go do skutecznego włączenia się w dzieło zbawienia, w dzieło przywracania każdemu człowiekowi najwyższej godności i pełni rozwoju osobowego. Biorąc pod uwagę zarazem umożliwienie człowiekowi stania się dzieckiem Bożym jak i uzdolnienie go do swobodnego i odpowiedzialnego działania w całym życiu możemy określić samo zbawienie człowieka płynące z Odkupienia jako „nadprzyrodzone wyzwolenie wewnętrzne, uzdalniające człowieka do dojrzałego i odpowiedzialnego działania we wszystkich dziedzinach życia indywidualnego i społecznego, które jest przestrzenią ludzkiej wolności”²³. Całe nauczanie Papieża o Odkupieniu pobudza do troski o pełny rozwój i szczęście człowieka, uczy poszanowania ludzkiej godności i wolności, uzasadnia wszechstronnie przeświadczenie o szczególnej doniosłości spraw człowieka i w ten sposób ukazuje najgłębsze podstawy prawdziwego i pełnego humanizmu. Papież stwierdza także wprost, że głębokie zdumienie wobec wartości i godności człowieka, który w tajemnicy Odkupienia został na nowo potwierdzony i który zasłużył na takiego i tak potężnego Odkupiciela, nazywa się Ewangelią i chrześcijaństwem oraz stanowi o posłannictwie Kościoła w świecie²⁴.

Jest głęboko zatroskany Ojciec św. nie tylko o ostateczne wyzwolenie i szczęście człowieka odkupionego, ale o wszystkie konkretne sprawy ludzkie²⁵. Ukazuje przy tym właściwą hierarchię wartości głosząc prymat etyki nad techniką, osoby nad rzeczami, ducha nad materią. Podkreśla, że człowiek nie może zrezygnować z siebie i ze swego miejsca w świecie widzialnym, nie może stać się niewolnikiem rzeczy, stosunków ekonomicznych, produkcji czy własnych wytworów; w taką niewolę oddaje człowieka cywilizacja o profilu materialistycznym. Zwraca uwagę na to, że różne instynkty interesu, walki i panowania muszą być ujęte, ukierunkowane i opanowane przez głębsze siły tkwiące w człowieku, które stanowią o prawdziwej kulturze narodów. Należy przyjąć, ustalić i pogłębić poczucie odpowiedzialności moralnej, którą musi podejmować człowiek²⁶. Przypomina Papież pierwszeństwo tego, co duchowe, a co w życiu ludzkości wyraża się poprzez reli-

²³ Por. ks. J. Krucina, „Redemptor hominis” — inauguracyjna encyklika Jana Pawła II, ChS 12 (1980) nr 2 (86), s. 18—20.

²⁴ Por. RH 10. Por. także ks. S. Nowak, art. cyt., s. 167; ks. A. Zuberbier, art. cyt., s. 33.

²⁵ Por. RH 13.

²⁶ Por. RH 16.

gię i z kolei przez moralność, promieniując na całą kulturę. Stwierdza, że na różnych drogach postępuje w jednym kierunku najgłębsze dążenie ducha ludzkiego, które wyraża się w szukaniu Boga i w szukaniu przez to pełnego wymiaru człowieczeństwa, pełnego sensu życia ludzkiego²⁷. Stwierdza jeszcze, że podstawowym zadaniem Kościoła jest czynić życie człowieka na ziemi bardziej ludzkim, bardziej godnym człowieka²⁸. Kościół ma być stróżem wielkiego skarbu, jakim jest człowieczeństwo wyrażające się w odwiecznym i twórczym niepokoju ducha: w poszukiwaniu prawdy, w potrzebie dobra, w głodzie wolności, w tęsknocie za pięknem, w głosie sumienia. Rozważając ten skarb człowieczeństwa, pogłębiony jeszcze przez łaskę przybrania za synów w Jednorodzonym Synu Bożym, Kościół uzdalnia się do służby człowiekowi, zleconej przez Chrystusa²⁹.

III. WNIOSKI

Jakie wnioski wynikają z nauczania papieskiego dla naszego sposobu wykładania traktatu o Odkupieniu?

1) W wykładzie należy uwzględnić analizę konkretnej sytuacji egzystencjalnej dzisiejszego poszczególnego człowieka, naszego narodu i całej współczesnej ludzkości. Świadomość współczesnej sytuacji egzystencjalnej, współczesnych uwarunkowań winna być zarówno punktem wyjścia w wywodach o Odkupieniu, o jego sensowności i konieczności, jak to czynią na swój sposób teologia polityczna czy też teologia wyzwolenia jak i podstawą do tego, by wykłady o Odkupieniu ukazywały jego znaczenie dla dzisiejszego człowieka i uczyły skutecznego zatroskania się o konkretne sprawy ludzkiej egzystencji. Mówiąc o skutkach Odkupienia należy pytać, co ono dzisiaj przynosi dla konkretnej egzystencji ludzkiej, np. w palącej sprawie godności i praw człowieka, czy w dziedzinie zadań Kościoła w świecie. Tak więc zarówno punkt wyjścia jak i skutki Odkupienia należy ukazywać w sposób konkretny, w nawiązaniu do aktualnej sytuacji społeczno-historycznej, w styczności z aktualnym doświadczeniem.

2) Należy oprzeć całe nauczanie o Odkupieniu na źródłach biblijnych, oczywiście interpretowanych w świetle ostatniego Soboru i całej Tradycji chrześcijańskiej. Pełniejsze korzy-

²⁷ Por. RH 11.

²⁸ Por. RH 13.

²⁹ Por. RH 18.

stanie z treści i sformułowań Biblii dopomoże do przewyciężenia abstrakcyjności i jednostronności tradycyjnych traktatów soteriologicznych, ujmujących Odkupienie wyłącznie w kategoriach zadośćczynienia zastępczego, najdoskonalszej ofiary i indywidualistyczno-etycznego udziału w zadośćczynieniu i zasłudze Chrystusa.

3) Należy harmonijnie łączyć — tak jak to czyni Papież w encyklice — różne aspekty nauki o Odkupieniu, ujmowane nieraz rozdzielnie w dawniejszych traktatach teologicznych. W duchu takiej harmonijnej syntezy trzeba ukazywać związek między dziełem Odkupienia a dziełem stworzenia, między Wcieleniem a Paschą Chrystusa, między Odkupieniem człowieka a Odkupieniem całego świata, między wyzwoleniem moralnym od grzechu i społecznym od wszelkich form ucisku, między troską o zbawienie wieczne i troską o autentyczny humanizm w życiu doczesnym.

4) Spośród wielu kategorii biblijnych przybliżających nam tajemnicę Odkupienia należy zwłaszcza ukazywać kategorię miłości nie tylko celem przewyciężenia ciasnego, prawnospołecznego ujęcia Odkupienia w kategoriach zadośćczynienia i zasługi, ale przede wszystkim dlatego, że miłość to naczelną kategorią w Objawieniu chrześcijańskim, to postawa i działanie najbardziej właściwe zarówno dla Boga jak i dla każdej osoby ludzkiej oraz źródło czy spoiwo prawdziwej i pełnej wspólnoty między ludźmi a Bogiem.

5) Należy nauczać o Odkupieniu językiem konkretnym, a nie abstrakcyjnym. Analizując teksty biblijne trzeba wyjaśniać, że objawienie tajemnicy Odkupienia dokonywało się stopniowo, w ramach historii, w określonych kategoriach kulturowych, że ludzie zostali odkupieni z sytuacji grzechu przez konkretne wydarzenia, zdziałane przez Boga w ciągu dziejów, zwłaszcza przez życie, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Chrystus żyjący w określonym miejscu i czasie dokonał Odkupienia przywracając zerwane przymierze ludzkości z Bogiem i On pozwala nam teraz korzystać ze skutków Odkupienia. Przez spotkanie i zjednoczenie z Nim w wierze i miłości potwierdzanej i umacnianej w sakramentach każdy człowiek odzyskuje najwyższą godność i możliwość pełnego rozwoju. Tak więc nauczanie o Odkupieniu językiem konkretnym będzie równocześnie podkreśleniem historycznego, chrystocentrycznego i personalistycznego charakteru Odkupienia.

6) Należy wreszcie wzorując się na ujęciach biblijnych odchodzić od poprzestawiania na rozpowszechnionym w dawniej-

szych podręcznikach czysto przedmiotowym i esencjonalizującym ujmowaniu tajemnicy Odkupienia, na mówieniu o jego istocie w oderwaniu od człowieka i jego sytuacji i starać się także o ujmowanie tej tajemnicy w kategoriach jej funkcji w życiu człowieka i ludzkości, jej znaczenia dla konkretnych losów ludzkich, jej wpływie na ludzką działalność i kulturę.

L'homme et la Rédemption

Sommaire

L'auteur a eu l'intention de présenter dans son article les relations réciproques entre l'oeuvre de la Rédemption et l'homme avec toute son activité. La liaison entre l'oeuvre de la Rédemption, la vie et l'activité de l'homme, ainsi que l'influence de diverses conditions concrètes sur la manière de comprendre et de présenter le mystère de la Rédemption — tout ceci est démontré sur la base de l'encyclique de Jean-Paul II 'Redemptor hominis', c'est-à-dire sur la base de la plus récente et complète expression de l'enseignement officiel de l'Eglise à ce sujet.

La première partie de l'article présente les principaux points d'appui dont se sert le Pape dans sa conception des liens unissant l'homme à la Rédemption. En tant que points d'appui sont mentionnés: l'analyse sociologique et pastorale de la situation concrète dans laquelle se trouve l'homme contemporain, l'ample usage des écrits inspirés et surtout de saint Paul et de saint Jean, ainsi que les Constitutions conciliaires 'Lumen Gentium' et 'Gaudium et Spes'. Ceci a trait non seulement à l'enseignement sur la Rédemption, mais aussi à la forme de sa conception.

Les traits essentiels qui caractérisent, d'après l'encyclique, la Rédemption dans sa relation à l'homme, sont présentés dans la seconde partie de l'article. La Rédemption conçue par l'encyclique est avant tout une oeuvre d'amour, un don d'amour paternel de Dieu qui pardonne. C'est aussi l'expression d'un amour humain vivant et prêt au sacrifice. La Rédemption est aussi une oeuvre historique, réalisée dans le cadre de l'histoire de l'humanité toute entière et surtout de l'histoire du Fils de Dieu incarné. Enfin la Rédemption est une oeuvre embrassant l'existence entière de l'homme, de chaque homme en particulier, dans toutes ses dimensions, dans ses conditions les plus concrètes. La Rédemption est de là le fondement de tout humanisme authentique.

La dernière partie de l'article trace les conséquences qui dérivent de l'enseignement du Pape quant à la manière actuelle d'exposer le

traité sur la Rédemption. Il s'agit là de donner une juste place à l'analyse de la situation existentielle de l'homme contemporain, d'un ressourcement biblique, d'une liaison harmonique de tous les aspects, de l'insistance sur la catégorie de l'amour surtout, de l'usage d'un langage concret, il s'agit enfin de concevoir le mystère de la Rédemption dans les catégories de ses fonctions dans la vie de l'homme et de l'humanité.

W. Łydka: